

terdovratno Rusom, ki so zagovarjali razkolnike. Zato so ga pregnali v Kalugo in ga pustili tam do l. 1773. Umerl je ta slavni mož 9. jan. 1774. Knjižnico je volil narodu poljskemu. Le-ta draga, lepa, obilna knjižnica je bila v Varšavi do l. 1795. Ondaj so jo zapečatili Rusi kakor državno blagó in odpeljali vse bukve v Petrovgrad; veliko se jih je pa pogubilo ravno ta čas. Jožef And. Zaluski si je zaslužil tedaj veliko hvalo svojih rojakov. Velika prijatelja sta si bila s Konarskim, kterega je spodbujal in mu tudi pomágal, da je mogel svoje „volumina legum“ zbrati in na svét dati. Spisi Jožefa Andr. Zaluskega nam kažejo, kako učen je bil ta mož. V Kalugi je napisal na pamet jako važen spis, po imenu „Biblioteka historików, polityków, prawników“ in to v merjeni besedi (Na svetlo dal Muczkowski v Krakovem 1836). Razun več drugih nenatisnjenih spisov tudi „Specimen historiae polon. criticae“ (Natisnj. v Gdanjskem 1733).

Andrej Stanislav Załuski, starejši brat, ga je spremljal po vseh potih, postal v Rimu „dohtar“ in se potem šele poduhovnil z mlajšim bratom vred, ko sta se vernila prvič z Laškega domú. Kralj Avgust II. ga je izvolil na to za škofa Plockega, dasiravno ni imel še let za to, l. 1735 pa za velikega kancelirja. To imenitno službo je opravljal Andrej Stanislav 10 let. Pozneje so ga izbrali za škofa Krakovskega in kancelirja akademijskega. V ti službi je spodbadal mlade rojake jako marljivo k ljubezni in k veselju do vseh lepih, koristnih in potrebnih nauk. Veliko svojo knjižnico je združil z bratovo in mu je hodil tudi v vseh drugih rečéh jako na roke. Sklenil je 16. dec. 1758.

Mythologične drobtine.

(Po narodnih pripovedkah razglaša Dav. Terstenjak.)

Kuršanci kruh terejo,

Ravno pod cerkvijo male Nedele, pol ure od Šavnice, je vás Kuršanci. Bližnje vasi so: Volčkovci (Vučkovci), Radoslavci, Godemarci, Sitarovci, Bodislavci, Berkovci, Bolehnečici itd. Vse te imena so prestare, in mi nahajamo v zgodovini starih Slovanov kneze: Radoslav, Vlčko, Vekomir, Godemar, Boleh, knezinja Bolehna itd.

Tudi imé vasi Kuršanci opominja na staro slovensko ime Kurho, kakor se je zval polabskoslovansk knez, in ktero ime so tudi imeli litevski velikaši. — Ali Kurho je tudi bilo ime slovanskega božanstva, in prislovica: „Kuršanci kruh terejo“ še opominja na staroslovenski versk običaj.

Bila je nekđaj pri Kuršancih šega, da so si po žetvi napravljali iz snopja dedeka, in tega so začeli na njivi mlatiti. Zato se je pri

sosedih od njih pravilo: „da kruh terejo“. Vsak je mislil na navadni kruh, in ni vedel, da ta navada ima globljeji temelj.

Hartknoch in Frencl (Hartknoch str. 161, 170. Frencl str. 200.) omenjata božanstva Kurho (Curcho), pred katerim je več en ogenj gorel. Kakor Grunow misli, so stari Prusi Kurha od Polskih Mazurov prijeli. Bodi si, kakor mu drago, naš običaj in ime vasi Kuršanci pričujeta, da je Kurho bil tudi slovansk bog. Kakor iz Hartknocha zvemo, so stari Prusi Kurhovo podobščino po žetvi sterli, „semel in anno collectis frugibus consueverunt confringere*), et pro Deo colere, cui nomen Curcho imposuerunt“.

Bog žetve je solnčni bog, toraj je tudi Kurho bil solnčni bog. To tudi izrazuje njegovo ime. Korenika je krh (karh, kerh, kurh) zerbrenchen, zerbröckeln, sansk.: karš, zerbrenchen. Iz te korenike je po methathezi: kruh, ali kakor Kranjci govorijo: krh, panis, Brot, serbsk: kruh, hleb, pa tudi: Brocken, Bruchstück, Theilchen, krušiti, zerbröckeln.

Kurho je toraj bil krušiči, kerhajoči Bog, bodi si, ker je ljudem kruh kerhal, ali pa, ker je zemljo razkerhal, razkrušil, da je lože kruh rastel. — Njegovo ime se toraj ujema z imenom Karšanas, ktero ima indiški solnčni bog Bala-Rama = Boleh-Rado = Boleslav-Radoslav. Bala pomenja v sanskritu: fortis; v slovenščini smo pozitiv izgubili, ali imamo še komparativ bolje. Iz tega članka se bomo zopet prepričali, kako neskončno važno je vse, kar je narodna povest ali naroden običaj, za slovanskega starinoslovca.

0 Encih.

Rodovine Enc, Ence, Enci — genitiv: Enca, Enceja (primeri slovensko ime: Kosi — v lutomerski fari — v genitivu: Koseja) najdeš v frajhamski, marenberški, staroterški in mozirski okolici tako pogosto, da moraš spoznati: te imena niso slučajno navstale. Pozvedoval sem že blizu dve leti po pomenu tega imena, ali še le v septembru lanskega leta sem našel nekoliko razjasnjenja o tem imenu.

Stari Gande iz fare sv. Lorenca v Stranicah mi je vedel toliko o Encih povedati:

Enc je svetel duh in se prikazuje le po noči. On, kakor škratec, zletí skoz dimnik in prinese svojim ljubejem denarjev. Včasih je viditi, da v podobi metle skoz zrak letí, včasih pa sedi ko mladič na pečinah ves svetel, in tam, kjer je sedel, zlato raste. Kdor mu na Janževo, kedar se kres kuri, usuje polič prosa, temu naverže zaklad tam, kamor je usul prosó. Enci tudi na Florjanovo zakuri na ognjišču tistemu dekletu, ktero ni nikdar burkel v peči pozabilo“. Toliko Gande.

*) Drugi berejo: „confringere“.

Ako sadaj pomen imena etymologični izsledujemo, najdemo, da Enc, Ence, Enci pomenja: svetel. Korenika je sansk. an, spirare, blasen, wehen; iz te korenike je sansk. anala, Feuer (glej Benfey. Griech. Wurzellex. II. 333.) dalje ime slovanskega boga ognja: Anal, Enil, Henil (glej moj spis o božanstvih ognja pri starih Slovanih v Festprogramm marburškega gimnaz. l. 1858.) škandinavsk. ean, solnce prvotno; svetleče, das Glänzende: grški: ἥλιος, enega debela in pomena z besedo γν-οψ, zato Homerovo: χρυσήνιος = goldstralend, goldglänzend (obširniše govori o tem debilu prav temeljito Dr. A. Goebel v Zeitschrift für die österr. Gymn. l. 1858, osmi zvezek str. 626—629). Sem bi tudi postavil sansk. poznamovanje ognja Anačvat (glej Weber, Indische Studien, str. 225. 227.). Ker je vat dalji tvarivni suffix, je deblo Anača, in iz Anača = Anaka dobimo v slovenščini po oslavljenih glasnikih *a v e* in *k v c* — Enečъ, po izpahnjenem glasniku Encb. Enc toraj = Eneč = Anača = Anaka, svetitelj.

Enc, Ence, Enci je toraj tako mythologično ime, kakor: Perkunik, Perunik, Marot itd. Sem spadajo tudi osebne imena: Aniš, Onič, Heniš, ktere tudi po Pohorju najdeš. Iz te korenike je tudi ime na kranjskem rimskem kamnu ENNA. V družbi tega imena še najdeš slovenske imena: Oppalo, Voltreks, Intionus*) in Rega (glej Valvasor, Ehre des Herzogthums Krain str. 363.) Rega iz sansk. korenike: randž, splendere, tudi: radž, odkodar: randža = slov. ranga = renga = rega, horvatsk. iz randž — rang — ružen v prvotnem pomenu glühend, ruski po Gilferdingu iz radž — raga, denar po pravem: das Glänzende, raguda, der Regenbogen popravem: splendorem dans. Ime žensko Enna tudi stoji v družbi imen, VOIAP = Voljap, VOLARENVS = Volaren; tudi v obliki: ENINNa, primeri, Milina, — v družbi imen: VOLTREIBVS = Voltreib in TOR.

Že v Novicah sem razložil, da Voltar, Volor pomenja: Auerochs, Voltreb; Opferochs, Voltreks: Ochsenkalb, Voljap pa, bos taurus.

Ena in Rega toraj zaznamujeta ravno to, kar lat. Lucia in nemšk. Berhta, die Glänzende.

*) Rodbine Incko še živijo na Koroškem. Pis.